

UVOD

Budžet je dokument vlade u kojem ona iznosi podatke o državnim prihodima i rashodima u određenom budućem periodu, najčešće tokom jedne godine. EU nema klasičnu vladu poput država članica, ali ima budžet sa strukturom prihoda i rashoda. Budžet je izbalansiran kada se prihodi i rashodi nalaze u ravnoteži. To je stanje bolje od deficita i suficita. Ako su rashodi veći od prihoda onda je u pitanju budžetski deficit, a ako su rashodi manji od prihoda onda je u pitanju budžetski suficit. Osim budžeta, EU ima i „višegodišnji finansijski okvir“ koji predstavlja približni ili okvirni pregled prihoda i rashoda tokom nekoliko narednih godina. „Okvir“ je orijentacionog značaja i predstavlja precizniji oblik budžeta za narednu godinu. Višegodišnji finansijski okvir se donosi za period od šest godina. Zahvaljujući postojanju dva finansijska okvira poznato je kako će globalno izgledati finansiranje Unije zaključno sa 2013. a zahvaljujući projekcijama mogu se steći i neke predstave o očekivanim potezima Unije do 2025. godine.

Finansijska perspektiva EU za period od 2007-2013. već dogovorena (u aprilu 2006.god.) i to kao posljedica određene procedure i međusobnih dogovora i svih relevantnih političkih faktora, te se glavni ishod (budžet) može smatrati rezultatom mnogobrojnih kompromisa u okviru EU.

Aktuelni budžet Evropske Unije proizilazi iz srednjoročnog budžeta EU (2007-2013). U stvari , i ne radi se o pravom srednjoročnom budžetu, nego o okvirnom planu, s obzirom na to da Evropski parlament, Evropski savjet i Komisija EU, svake godine u posebnom postupku utvrđuju budžete za narednu godinu.

Pa, ipak ovaj finansijski srednjoročni plan jedna je od vrućih tema u političkom životu EU, kad dođe vrijeme njegovog usvajanja. Tada se svako bori za svaku brojku i iza zareza, svi su nezadovoljni ili traže nove privilegije ili pravičniju preraspodjelu, niko neće da odustane od prava i privilegija koje je ranije stekao. Tako je bilo dosad i s prvim i s drugim srednjoročnim planom, poznatijim kao „Delorovi paketi“ zatim i sa srednjoročnim planovima za period 2000.-2006. i za period 2007.- 2013.

Tokom vremena budžet je prolazio kroz rane faze. U periodu 1973-1984. karakterisali su ga sporovi o veličini i strukture potrošnje. Period 1984.-1998. može se označiti kao period naglog rasta i stabilizacije budžeta na visokom nivou, a od 1999. preovlađuju problemi petog proširenja Unije i nastavka politike umjerene budžetske ekspanzije. Do povećanja budžeta ne dolazi izdavanjem većeg procenta BDP zemalja članica , već zahvaljujući rastu BDP u Uniji.

Istorija Evropske Unije predstavlja vremenski period koji počinje 1952.godine osnivanjem prve velike evropske nacionalne ekonomske zajednice – Evropske zajednice za uglj i čelik. U Evropi su 1958.osnovane još dvije nadnacionalne zajednice – Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju, koje su se 1967. zajedno sa Evropskom zajednicom za uglj i čelik ujedinile u Evropske zajednice. Godine 1993. Evropska ekonomska zajednica je , postavši jedan od tri stuba Evropske Unije, ušla u njen sastav kao Evropska zajednica, a deset godina kasnije, istekom Ugovora iz Pariza, i funkcije Evropske zajednice za uglj i čelik su postale dio nadležnosti Evropske zajednice, a samim tim i EU. Evropska zajednica za atomsku energiju nastavila je da postoji kao samostalna nadnacionalna organizacija.

Iz ovih razloga procedura donošenja budžeta nije nimalo jednostavna već predstavlja veoma složenu proceduru u kojoj učestvuju sva relevantna tijela Evropske Unije kao što su: Evropski parlament, Savjet ministara, Evropska komisija, Evropski sud pravde, Evropski revizorski sud, Evropska centralna banka. Evropska unija djeluje i preko sljedećih organa, Ekonomski i socijalni komitet, Komitet regiona, Evropska centralna banka, Evropski ombudsmen, Računovodstveni sud i drugi. Evropska centralna banka je institucija koja je zadužena za sve poslove vezane za zajedničku monetu Evropske unije - Euro i cjelokupnu monetarnu politiku. Takođe, osnovan je i Evropski sistem centralnih banaka u čijem sastavu se pored ECB nalaze i centralne banke zemalja članica koje su bile dužne da određenu količinu svojih rezervi u zlatu i novcu prebace u ECB.

Budžet i njegova struktura kroz istoriju se mijenjao i najbolje oslikava ciljeve i promjene unutar Evropske Unije. Postupak usvajanja budžeta EU najbolje oslikava stanje u EU i komplikovana procedura donošenja prijedloga i usvajanja najbolje govori o značaju budžeta i o ozbiljnoj strukturalnoj organizaciji koja stoji iza postupka donošenja.

Kao prvi korak pri donošenju budžeta Savjet ministara, Komisija i Parlament zaključuju sporazum kako bi osigurale budžetsku disciplinu, dugoročno planiranje i unaprijedili saradnju i povezanost godišnjeg budžeta. Finansijska godina u EU počinje prvog januara i traje do 31. decembra svake godine. Mnogo ranije prije početka određene budžetske godine sve ustanove EU su obavezne da prijave određene budžetske izdatke. Budžetska sredstva se dijele na obavezne i neobavezne izdatke. Komisija i Savjet imaju posljednju riječ kada je u pitanju odlučivanje o obavezama u Parlamentu o neobaveznim izdacima Unije. Ukoliko bude usvojen predsjednik parlamenta potpisuje budžet.

Zajedno sa zakonom i njegovim primjenom, budžet, budžetski prihod i rashod, spadaju među najvažnije instrumente koje neka ekonomska ili politička organizacija može da upotrijebi da bi ispunila svoju ulogu. Budžet treba da pokrije ne samo administrativne troškove već i da raspolaze sredstvima za intervenciju u ekonomiji.

Kroz strukturu njegovih prihoda i rashoda, najbolje se vide ekonomske prilike u kojima se stvarala EU, razlilitost interesa i težnji svih njenih članica. U prvim godinama nastanka EEZ je finansirana pomoću priloga zemalja članica. Tokom prve polovine 70 - tih godina došlo je do bitne promjene.

Evropska unija je dobila sopstvene izvore finansiranja usljed preorijentacije trgovine na partnere unutar Unije. Do toga je došlo zbog ulaska u carinsku uniju, nema carina unutar Unije ali ima prema ostatku svijeta. Tako je došlo do promjene trgovinskih tokova. Ubrzo je PDV postao najvažniji izvor punjenja budžeta Unije sa 57,6%, nameti na poljoprivredni uvoz su doprinosili sa 31,8%, a iz carine prema trećim zemljama je prikupljeno oko 10,5%. To je stanje sa početka 80-tih godina. Evropska unija od tada sa sopstvenim resursima finansira svoje troškove. Pravno, ovi resursi pripadaju Uniji. Zemlje članice ih skupljaju u ime Evropske unije i zatim ta sredstva prebacuju u budžet Unije.

Od važnosti je ne samo kako se budžet puni, nego kako se i prazni odnosno bitna je struktura rashoda. Od ukupnog budžeta, oko 20% iznosa se prazni preko tijela Unije, a oko 80% preko država članica. Najveća odgovornost za upravljanje budžetom leži na Evropskoj komisiji. Glavna pravila koja regulišu način potrošnje i upravljanja sredstvima EU nalaze se u Finansijskim pravilima.

Budžet je izbalansiran kada se prihodi i rashodi nalaze u ravnoteži.

Od 1988. da bi se izbjegli problemi sa godišnjim budžetom, unaprijedila budžetska disciplina, proces usvajanja budžeta i planiranje aktivnosti pristupilo se izradi finansijske perspektive Unije.

Budžet Evropske unije za period od 2007-2013. iznosi 862,3 milijardi eura, odnosno nešto više od 1% BRD zemalja EU ili 270 eura po stanovniku.

Razumjevanje strukture budžeta Evropske unije i koliko je to moćan i glomazan organizam najbolje se može razumjeti ukoliko se ima uvid u veličinu sredstava koje je Unija ulagala, koje ulaže i koje će ulagati.

Dovoljno je samo istaći da je budžet za 2008 iznosio 129,3 mil.eura, Za 2009.- 133,8mil.eura, a za 2010. -138,6 mil.eura.

Ne smije se izuzeti činjenica da Unija dugoročno i sistematski priprema svoje proširenje na zemlje zapadnog Balkana. I u tu svrhu izdavanja i troši ogromna sredstva, te time opterećuju odnose unutar zajednice, te se stoga javljaju i glasovi unutar Unije protiv daljeg širenja iste. Bez obzira na sve, Unija se sve više širi i planira nove programe za priključenje novih članica.

Najkomplikovanija je situacija u odnosima EU i Srbije, prije svega ispunjavanja obaveza prema Haškom tribunalu i problematična uslovljavanja Srbije, po kojima se pregovori s EU mogu nastaviti poništavanjem priznanja Kosova.

Treba istaći da se u dokumentu Komisije EU radi o prijedlozima vrijednim četiri milijarde eura pomoći zemljama zapadnog Balkana, te da Komisija EU i na ovaj način želi dalje da evropeizuje region ZB, a njegove građane da pridobije za proevropsku opciju.

Te tendencije EU ostvaruje putem sredstava budžeta EU predvide za programe pomoći zemljama u tranziciji i potencijalnim članicama EU da lakše prebrode period prilagođavanja standardima EU.

Naša zemlja je korisnik tih programa, po značaju i važnosti to su: IPA – Instrument za pretpristupnu pomoć, FP7 – Okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj, CIP – Okvirni program za konkurentnost i inovacije, PROGRESS – Program Zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost i TEMPUS – Modernizacija visokog obrazovanja.

Kako je značaj Evropske Unije vremenom rastao, tako je i budžet sve više rastao, da bi na kraju prerastao EU i imao veliki uticaj i na zemlje i Vlade van područja kako Evropske unije tako i Evrope.